

ЕЗИКЪТ НА РЕЛИГИЯТА В УКРАЙНА

Стефан Узунов

Annotation: This research aims to study the language of religion in Ukraine in the context of the complex linguistic, social and political situation which has developed in this country in the beginning of XXI century. The language of religion in a state populated by deeply religious people is an important factor which influences the linguistic behavior of every single person and of the society as a whole. The main stress is put on the language used by the most influential religious movements in Ukraine and it has been concluded that the linguistic differences in the various religious movements in Ukraine are both a factor and a result of the complex language situation in the country in the past as well as today.

Keywords: linguistic situation, language of ministration, Ukrainian language and Russian language.

Темата за езика на богослуженията при различните конфесии и конфесионални групи в Украйна заема интересно място в изследването на въпросите, свързани с динамиката на езиковата ситуация в Украйна. Въпреки че дистанцията между божественото и човешкото е присъща на религията още от нейната поява, наместниците на Бога на земята са се стремили в различна степен да бъдат по-близко до миряните, а пътят към това минава през вербалното общуване. Силата на този стремеж обикновено има своя обосновка. Най-често тя зависи от целите на съответната религиозна общност – асимилация или приобщаване.

Настоящото изследване, посветено на езика на религията в съвременна Украйна, е част от по-широка работа, а именно дисертация, защитена през 2014 г. на тема „Динамика на украинската езикова ситуация“.

Езикът на религията: от Киевска Рус до съветската власт

Недостатъчно известна и изследвана по отношение на източноправославния свят е темата за мястото на Киевска Рус в сформирването на онази култура, която би могла да се определи като „другия паралел“ на Рим. Ако погледнем исторически на връзките между религия, култура и език, безспорно християнизацията от X в. оказва роля в развитието на писмеността, образованието и културата на Киевската Рус и дори променя хода на историята ѝ. Тя допринася за опознаването по тези земи на античните и средновековните литературни паметници, на историята, на културата от Византия, България

и други страни. Тази културна съвкупност в основната си част се състои от философско-религиозни източници.

Украинската литература води началото си от времето на Киевска Рус. Първите писмени литературни творби се появяват в края на X в. и началото на XI в. Книжовната култура на Рус постепенно разширява обема и тематика си и не може напълно да се задоволи с този ограничен запас, поради което започва да усвоява задграничното наследство, като създава негови преводи. Особено силно преводаческото дело се развива по време на Ярослав Мъдри¹, чийто летописец го прославя с любовта му към книгите (по-подробно у Литвин 2006).

Сред най-разпространените преводачески дела са „Изворът на знание” на Йоан Дамаскин², преведено от гръцки на старобългарски през X в. Това е най-популярното му произведение в три части. По същество представлява сборник от философски и богословски известия, превърнати в основа за развитие на западната схоластика. Частично е преведен в България през X в., а пълен превод на църковнославянски е направен в Украйна. „Изворът на знание” оказва влияние върху украинската терминология и граматика макар и на такъв ранен етап. Йоан Дамаскин е автор също и на „Точно изложение на правата вяра“ – една от най-значимите му творби, в която последователно са изложени принципите на християнското вероучение, а също и на „Три слова в защита на иконопочитанието“ (Кенанов 2007).

Широко известен в Киевска Рус е друг църковен деятел на православното християнство. Средновековният български автор и преводач и представител на Преславската книжовна школа³ Йоан Екзарх придобива популярност по земите на Киевска Рус чрез своя

¹ Ярослав Мъдри (978 – 1057) е княз на Киевска Рус в периода 1019 – 1054 г. По негово време християнството се разпространява из пределите на Киевска Рус и значително усилюва позициите си сред народа. Оформя се организирана структура на църковната йерархия. През 1039 г. документално се потвърждава съществуването на Киевската митрополия, която се намира в юрисдикцията на константинополската патриаршия. Ярослав Мъдри остава в историята като високообразован човек, който се грижел за образованието и културата на народа си. Основава училище и библиотека при киевската църква Св. София. По негова инициатива в Киев започва работа над превода на гръцки и други книги на църковнославянски език, извършват се и много преписи.

² Йоан Дамаскин е роден около 675 г. в Дамаск и почива между 749 г. и 753 г. в Израел. Той е известен византийски богослов, философ и църковен писател, познат и почитан от православните общности по света. В основата на неговите възгледи лежи идеята за развитие на науката под опеката на църковните догми и на основата на Аристотеловата логика. Той създава основите на схоластичния метод, който по-късно се развива от средновековните западни теолози. Основна популярност произведенията му придобиват сред християнския свят на Източна Европа. В историята на литературата Йоан Дамаскин остава и като известен поет, автор на знаменитите църковни химни.

³ Първата книжовна школа в България, основана от княз Борис I в столицата Плиска. През 893 г. Симеон I премества седалището на школата в новата българска столица Преслав. Преславската книжовна школа е най-важният литературен и културен център на Балканите до опожаряването на Преслав през 971 г. Сред изявените възпитаници и сътрудници в школата са Наум Преславски, Константин Преславски, Йоан Екзарх, Черноризец

„Шестоднев” (Чолова 2005). Той достига териториите на днешна Украйна не по-късно от XI в. В „Шестоднев“ Йоан Екзарх помества както преводни откъси от византийски автори, така и оригинални части. Това са най-ранните документирани славянски текстове, посветени на науки като медицина, астрономия, а също и сведения за българския владетел Симеон I. В Киевска Рус широк интерес предизвикват старогръцките и римските философи, които до този момент са били достъпни само на ограничен кръг хора, владеещи езиците на оригиналните творби. В сборника „Пчела”, чийто превод от гръцки е осъществен между XI в. и XII в., са поместени откъси от философските произведения на Платон, Аристотел, Сократ, Питагор, Демокрит, Епикур и др., а също и художествени съчинения на Софокъл и Есхил и богословски творби.

Едни от първите произведения на философско-религиозна тематика, които са написани в Киевска Рус, са „Кормчая” и „Жития на светците”. Володимир Волински, митрополит Никифор, Кирил Туровски, Климентий Смолятич и др. са киевскоруските автори, които са определяни като съставители на книги и основатели на книжовното дело по тези земи, написано на староизточнославянски език, който измества недотам достъпните гръцки и латински език. В тези нови съчинения пряко или непряко се засяга въпросът за начина на осъществяване на обществен морал и контролирането му, а също така са публикувани памфлети и съждения на духовенството по отношение на различни други въпроси.

В основата на оформянето на книжовната норма, която по-късно ще бъде класифицирана като „українська мова”, стои именно югоизточната диалектна група на староизточнославянски език, която получава своя окончателен облик в края на XVI и началото на XVII в. Развитието на украинския книжовен език се извършва въз основа на системата и традициите на книжовния език на Киевска Рус, за историческото развитие на който са характерни следните писмени паметници: Надпис на Тматороканската плоча⁴, Святославови сборници (1073 – 1076), Архангелско евангелие (1092), Сказание за Борис и Глеб (края на XI в. – началото на XII в.).

След изместването на Киев като един от главните центрове на източноправославието наред с Константинопол от Москва, по земите на днешна Украйна

Храбър. Школата е център на преводаческа дейност най-вече на византийски автори. Изиграва роля и при създаването на кирилицата, тъй като най-старите текстове на кирилица са открити в района на Преслав.

⁴ Мраморна плоча от 1068 г. с надпис на староизточнославянски. Поради важността и уникалността си находката предизвиква ред дискусии относно автентичността си. Проведената научна експертиза потвърждава средновековната датировка на паметника.

постепенно започва да се развива както украинският език, така и използването му вътре в църквата, макар това да става относително бавно. Към този момент църковнославянският език вече е заел важна позиция в богослужението, но източното православие, особено в митрополията около Москва и Киев, успява по-лесно да премине на „народен“ език, отколкото диоцезите под ръководството на Римския папа. При тези диоцези реформите са значително по-бавни и значително по-късни.

Силните процеси на полонизация и русификация, вторият от които в известна степен продължава и към 2013 г., успяват обаче да оставят диря на неяснота в богослужебния език на източноправославните християни (независимо дали принадлежат към Московската патриаршия или към определяната за разколническа Киевска патриаршия и Украинската автокефална православна църква). Източниците сочат, че официалните богослужебни езици в църквите, принадлежащи и на трите патриархата, са църковнославянският и украинският. Това обаче не пречи на украинските православни митрополити да правят обръщенията си към миряните на руски език.

По времето, когато част от украинските земи са под управлението на руския император, езикът, на който се изнасят проповедите по сюжети от Писанието, е ту руски, ту украински и това зависи от отдалечеността от земите, населени с етнически руснаци, което впрочем важи и за употребата на руския език в съвременна Украйна. Вземайки предвид факта, че духовниците се обучават в рускоезична среда (тоест всички семинарии са под владението на Московския патриарх и следователно са изградени въз основа на руската държавна доктрина), употребата на руски език е разбираема и дори естествена.

Обобщено казано, няма яснота и официална позиция на православната църква, която да разрешава или забранява употребата на украински език зад вратите на храмовете и монашеските събори.

Езикът на религията: във времената на Украинската ССР. Значение на Украинската гръкокатолическа църква

През 1917 – 1918 г. се провежда Поместен събор на Руската православна църква⁵, който е свикан с цел да регулира отношенията между новата власт на комунистите и

⁵ Поместният събор на православната Руска църква е открит на 28 август 1917 г. в Успенската църква на Кремъл в Москва. Заседанията продължават повече от година. Сред най-важните решения на събора е това, с което Патриаршията на Руската църква слага край на синодалния период в своята история (Поместен събор 2013).

Църквата – две напълно различни идеологеми, които на пръв поглед не биха могли да съществуват съвместно.

На този Събор за пръв път е поставен въпросът „Може ли да се използва украинският език наравно с руския по време на богослуженията, когато не се употребява църковнославянският?” Един от докладващите на Събора казва: „Предстоятелят на нашата Църква, блаженопочиващият Митрополит Владимир, още отдавна на събранията на духовниците от Киевската епархия каза, че в нашата Църква няма принципна забрана за преминаване на богослуженията на украински език. Ако общината на някой храм иска да служи на украински език, нека служи. Правото да проявява тази инициатива по този въпрос владиката предостави на самите общини” (Шкаровски 2009). Повдигнат е въпросът, който и досега е актуален и разделя богословите на „традиционалисти” и „модернисти”, а именно, дали да не се премине изцяло на жив език по време на богослуженията и да се остави настрана църковнославянският, тъй като той отблъсква миряните с неразбирането му. Въпреки всичко Съборът взема решение да не променя мястото на църковнославянския език, нито да налага руския или украинския език като втори богослужебен, което днес редица изследователи разглеждат като услуга в полза на русификацията. Скоро след него обаче започват ожесточени гонения срещу църквата, прекратява се финансирането на духовенството и на религиозното образование (синт. мат. по Бабкин 2009). При разговори с наша респондентка от България, която принадлежи към деноминация на протестантската църква, същата разказа, че между многото причини да се откъсне от източноправославието и да премине към протестанството, е употребата на непонятния църковнославянски език. Същото важи както за Украйна, така и за други източноправославни страни, а също и за диоцезите на Римския папа, където миряните преминават към протестантство и евангелизъм поради неразбирането на службите на латински език.

През всички години на русификация и полонизация в средите на духовенството по украинските земи Украинската гръкокатолическа църква⁶ е средище на абсолютното използване на украинския език (разбира се, наред с църковнославянския).

Всъщност, УГКЦ възниква поради опитите на Жеч Посполита да полонизира украинците, които живеят по нейните източни територии. През XVI в., когато западните и част от централните части на Украйна се намират под полско владение, полските управници правят всичко възможно, за да приобщят населението на тези територии колкото е

⁶ Украинската гръкокатолическа църква или накратко УГКЦ е най-голямата гръкокатолическа църква в източна Европа. По брой последователите ѝ, според официалния сайт на църквата, са колко 5,5 милиона. (УГКЦ 2013).

възможно повече към полския бит, култура и религия. Тоест да се заличи идеята за различна етническа идентичност на Украйна и по този начин да се избегне необходимостта от нейната независимост. Една от основните разлики между поляците и украинските им съграждани е, че в неделя поляците ходят в католическите костели, а украинците – в православните църкви. Може да се каже, че украинците като цяло не проявяват склонност да променят вероизповеданието си. Поради това полските управници решават да помирят всички, оставяйки на украинците правото да запазят формата на богослужение, но църковната власт да бъде подчинена на Римския папа. Така през 1569 г. в Брест група православни епископи подписват договор-уния за единство с римокатолическата църква. Полската власт не предявява претенции към използването на украински език (както и на църковнославянски) по време на богослуженията и при съставянето на документи и кореспонденция.

Украинската гръкокатолическа църква над три столетия е една от основните стълбове на духовността на украинците на територията на Западна Украйна. Това добре е разбирано от управлението на комунистическия режим след анексирането на територията на Западна Украйна и поради това СССР си поставя за задача да унищожи УГКЦ.

Още през февруари 1945 г. Никита Хрущов уведомява генерал Савченко⁷, че Йосиф Сталин лично е приел решение за възможно най-бързото унищожаване на Украинската гръкокатолическа църква. След два месеца в Лвов пристига група, целяща единението на Гръкокатолическата с Руската православна църква, която е оглавена от свещениците Гаврило Костелник, Михайло Мелник и Антоний Пелвецки. Тя е напълно контролирана от органите на НКВД⁸. Тъй като акцията не успява, СССР започва да действа със сила. По времето на управлението на Йосиф Сталин, а и след това, множество украински гръкокатолически свещеници и деятели са изпратени в лагерите на ГУЛАг⁹. Впрочем, това се случва и с гръкокатолическите църковни служители и последователи в РСФСР¹⁰ и БССР¹¹. Въпреки това, през 50-те и 60-те години на XX в. на територията на Западна Украйна активно

⁷ Сергей Романович Савченко (1904 – 1966) е сътрудник на съветските спецслужби и министър на вътрешните работи в периода 1940 – 1949 г.

⁸ „Народный комиссариат внутренних дел СССР“ – централен орган на управление в СССР по борба с безредиците и престъпността и поддържане на обществения ред. Съществува в периода 1934 – 1946 г., а след това е преобразуван на МВД СССР – „Министерство внутренних дел СССР“.

⁹ „Главное управление лагерей и мест заключения“ е подразделение на НКВД СССР и МВД СССР. Институция, занимаваща се с ръководството и организацията на местата за масово принудително задържане и излежаване на присъди.

¹⁰ „Российская Советская Федеративная Социалистическая Республика“ е първото в света социалистическо общество, създадено в резултат на октомврийската революция през 1917 г. След образуването на СССР през 1922 г. и до 1991 г. РСФСР е най-голямата по територия и население в състава на СССР.

¹¹ „Белорусская Советская Социалистическая Республика“ е в състава на СССР в периода 1922 г. до 1991 г. И е шестата по територия и петата по население в състава на Съветския съюз.

действа цяла мрежа от гръкокатолически институции: духовна семинария, „домашни” църкви и манастири, които основно се помещават в частни имоти. През 1960 г. в Лвов властите разрешават обособяването на три катакомбни женски манастира:

- на сестрите-служителки на Непорочната Дева Мария,
- на чина на св. Викентий,
- на сестрите-василианки. Макар че всичките монахини работят като

медицински сестри, те спазват монашеския начин на живот.

Езикът на религията: съвременна Украйна

В съвременна Украйна УГКЦ е единственото религиозно средище, където не се наблюдава колебание в системната употреба на украински език за нуждите на богослуженето. В източните части на страната, където установено влияние има руският език, приходите на УГКЦ са мястото, където се събират хората с изразено украинско самосъзнание, подплатено с използване на украински език. Следва да се отбележи, че нови енории се образуват и в селища с висока степен на русифицирано население като Луганск, Донецк и прилежащите им по-малки градове.

Тъй като Украйна, макар и традиционно източноправославна държава, е изключително толерантна страна, там могат да се срещнат представители на най-различни християнски и недотам християнски деноминации. Най-активни са протестантските църкви и Свидетелите на Йехова. През годините след отделянето на Украйна от СССР се разпространяват и най-различни тоталитарни секти като „Бялото братство” на Марина Цвигун, самоназвала се Мария Деви Христос, общността на сциентолозите, на кришнаитите и др., които обаче вече не са активни.

Не може да се отрече, че целта на подобни секти не е асимилация в етнически план, а приобщаване. Поради това те са изключително гъвкави в езиков план и налагат използването на езика на общността, която се стремят да овладеят. През месец април 2013 г. посетихме западноукраинския град Лвов и там един от нашите респонденти, студент в Лвовския национален университет „Иван Франко”, потомствен протестант, ни покани да посетим неделна служба на неговата протестантска църква. Там тълкуването на Библията беше на украински език, а групата, която свиреше музикални хваления, типични за протестантството и евангелизма, изпълняваше песни както на украински, така и на руски език. Нашият респондент отбеляза, че пасторът на църквата е украинец по националност, но

дълго време е служил в Източна Украйна, поради което речта му е съпътствана от русизми, русифицирани форми на украински лексеми и граматични елементи. На въпроса ни защо се използва руски език в град като Лвов, където населението знае руски език, но съзнателно не го използва, ми беше отговорено, че „за Бог няма значение на какъв език се служи”. Справка в интернет пространството обаче показва, че като цяло повечето проповеди и хваления на протестантските и евангелистките църкви в Украйна са на руски език, а в източните и южните части на страната тези християнски течения имат по-голяма популярност и ниво на доверие (Агеев 2013).

Подобна, макар и в съвсем различно количествено съотношение, е и ситуацията в друга постсъветска държава – Беларус. Там източноправославната църква, както и нейните представители сред духовенството, изключително рядко използват за нуждите на духовната си дейност друг език, освен руския. От друга страна, гръкокатолическата църква умишлено се стреми да наложи като език на богослужението белоруския и всячески подпомага развитието му. Както става ясно в Беларус, така както и в Украйна, сложността на езиковата ситуация и състоянието на двуезичие рефлектира и върху църковния живот.

Езикът на религията: еврейската общност

Евреите в Украйна имат сериозно присъствие, макар то да е отслабнало в днешно време. Диаспората започва да намалява след образуването на държавата Израел през 1948 г. и приемането на Закона за репатриацията, приет през месец юли 1950 г., който позволява на всички, които докажат, че имат някакъв юдейски корен, да се заселят на територията на новосъздадената република, като освен това получат гражданство и известна парична сума, която да им помогне да започнат новия си живот (Халиди 1971). От тази възможност се възползват много евреи от Западна Европа (Германия, Франция, Испания, Холандия, Италия и др.), от Америка (САЩ, Канада, Аржентина, Бразилия и др.), от Африка (Египет, Алжир, Мароко, Либия и др.), но и множество граждани на страните отвъд Желязната завеса. Най-голям, разбираемо, е броят на репатриантите (или „олим”, както са познати те в Израел) от СССР. В периода между 1969 г. и 1975 г. в Израел идват над 100 хил. репатрианти (най-вече от днешна Западна Русия, Украйна, Беларус и Молдова).

Присъствието на евреите в Украйна е силно в западната част на днешната държава, която тогава е в полско владение, особено в Лвов (там има данни, че жителите с еврейски произход са над 100 хиляди, при население от 340 хиляди души през 1939 г.), а

също така етническата група е представена в Киев, Одеса, Харков, Днепропетровск и др. Характерно за западнославянските евреи и тези, които живеят в немскоезичните държави в Европа, в Прибалтика и в Дакия, украинските евреи са употребявали в общуването помежду си идиш. Съществували са и такива, които са използвали руски език (което днес се превръща в абсолютна тенденция), макар да са знаели идиш. Тези, които са употребявали потомствения си език, са в най-голяма степен жители на Лвов и Одеса. В съвременния одески диалект на руския език има думи, които трайно са се установили и са по произход от идиш (някои от тях са дошли през иврит) – такива например са думите „гвалт” (караул”), „гешефт” (далавера), „хана” (безкрайност).

Езикът иврит, който днес е държавен език в Израел, до 1948 г. е използван само в религиозното общуване и е непонятен на мнозинството евреи, независимо от степента им на образование. Това е и причината при създаването на държавата Израел да има трудности с евреите, дошли от други части на света, които знаят, и то не всички, отделни молитви или молитвени изрази на иврит.

Постепенно, след идването на комунистическия режим в Украйна и главно след репатрирането на голяма част от съветските евреи, еврейството навсякъде губи характерните си черти – а сред тях е и езикът идиш. Религията е изгубена благодарение на масовата проатеистична пропаганда, провеждана от държавната власт. След окончателното разпадане на Съветския съюз в края на 1991 г. ционистските организации в Израел и САЩ обръщат поглед към диаспорите във вече независимите страни. Едната от поставените цели е възвръщането на посещаването на синагогите, а и с това – изучаването на иврит. При посещението ни в град Лвов през месец април 2013 г. попаднахме на учебници по иврит за деца „Аколь хадаш” („Всичко ново”), които се продаваха на пазар за стари и антикварни книги, които бяха подпечатани с печата на „Еврейське агенство Галичини” („Еврейско агентство в Галичина”). Учебниците бяха на руски език и бяха отпечатани в Ню Йорк, САЩ. Също така, намерихме една книжка с кратки стихове за деца „Бесимха иврит льомдим. З радістю вчимо іврит” („Да учим с радост иврит”) на иврит и на украински език. Изданието е осъществено през 2006 г. в Чернівци.

Днес еврейската диаспора в Украйна е представена в най-големи проценти в градовете Киев, Одеса, тоест в градовете, където преобладаващо се използва руски език. Евреи има и в Лвов, като по данни на Всеукраинското преброяване на населението от 2001 г. 1900 граждани са се самоопределили като евреи. От тях отминаващи познания по идиш имат

само представителите на поколенията, родени преди 1939 г., тоест преди началото на Втората световна война.

В синагогите само молитвените слова са на иврит, а другите обръщения към миряните са на руски език. Няколкото печатни и интернет издания, насочени към еврейската общност в Украйна, също се списват на руски.

Езикът на религията: мюсюлманската общност

Коренната мюсюлманска общност в Украйна, която е представена от кримски татари, използва в общуването си извън етноконфесионалната група, а вече с тенденция да го прави и вътре в нея, руския език. Това се дължи на факта, че татари живеят най-вече на полуостров Крим (за което напомня и тяхното название – Кырым Татарлары/Kırım Tatarları (кримски татари), където руският език, а и руското самосъзнание имат превес; също така те населяват и по-малък брой селища извън Крим, но отново там, където влиянието на руския език сред населението е по-силно от това на украинския език. Татарите, говорещи украински език, със сигурност представляват едно абсолютно малцинство.

Макар по украинските земи мюсюлмански поселения да има още от XIII в., тази религия в началото на XIX в. е със значително отслабени позиции поради руските победи над Турция и над Кримското ханство. Тежката асимилация и депортациите от времето на управлението на Йосиф Сталин и масовото изселване към Република Турция след разпадането на СССР са накарали татарите или да напуснат родните си места, или да се откажат от характерните белези на своя етнос и да се слеят с масата.

По време на съществуването на СССР, а и след това, се случва хора с мюсюлманско вероизповедание да живеят на територията на Украйна. Преди разпадането на Съветския съюз това са граждани на средноазиатските републики (Азербайджанска ССР, Казахска ССР, Киргизска ССР, Узбекска ССР и др.), които идват с цел работа главно в мините в Донбас. Някои от тях идват, за да получат образование в университета на Украинската ССР; това впрочем е целта на хора със същия произход да идват днес в Украйна. Забелязват се и граждани на Република Турция, близоизточните страни и Иран. Въпреки че по принцип въпросните студенти произхождат от мюсюлмански семейства, повечето от тях имат бегло отношение към религията и не стават част от джемаата в малкото джамии в Украйна. По времето на СССР обаче всички те получават образованието си чрез руския език, а не чрез

държавния украински.

В по-малките джамии на Крим петъчната проповед се чете на татарски език, но в централната джамия в Киев тя е на руски. Въпреки това, би могло да се направи извод, че езикът на исляма в Украйна все още е езикът на малцинството, тоест няма процес на русификация, както например е в другите две основни конфесии в страната – християнство и юдаизъм.

В обобщение на изложените данни можем да направим извода, че езиковата ситуация в религиозната сфера на обществения живот в Украйна в началото на XIX в. е не просто фактор, който оказва влияние върху езиковото поведение на социума, а е резултат от конкретни събития и е пряко повлияна от същата езикова ситуация, върху която влияе.

Различното вероизповедание на украинците е една от причините, които в известна степен успяват да намалят ефекта от езикова асимилация в моментите, в които Украйна е била под силно влияние от страна на господстващи империи.

Както в почти всички области на обществения живот, борбата за езиково надмощие продължава и в църквата. Ролята и влиянието на външни фактори върху църквата в Украйна е голямо не само в езиково отношение. Показателен пример от последните седмици за това са и противоположните позиции, които заемат трите църкви по отношение на протичащите в момента политически събития в Украйна, провокирани от отказа на президента Виктор Янукович да подпише Споразумението за асоцииране на Украйна с ЕС. Външната политика на Украйна съвсем не е въпрос, който пряко засяга църквата, но очевидно влиянието ѝ се използва от политиците за определени цели. По отношение на езика основното противоборство е между Украинската гръко-католическа църква, поддръжник на украинския език, и Украинската православна църква към Московската патриаршия, като средище на руския език. Това противопоставяне в езиков план продължава от векове и ще остане фактор, заедно с вероизповеданието, който ще предопределя различието между хората от различните региони на Украйна.

Литература:

Агеев 2013: Агеев, В. Протестантизм в Україні: причини популярності. <http://www.religion.in.ua/main/analitica/18547-protestantizm-v-ukrayini-prichini-populyarnosti.html> (посетен на 18.09.2013)

Бабкин 2009: Бабкин, М. Всероссийский выбор. http://www.ng.ru/history/2009-01-21/5_tihon.html (посетен на 08.05.2012)

Кенанов 2007: Кенанов, Д. Българистични простори. София, 2007. с.304

Литвин 2006: Литвин, В. Міжусобна боротьба Ярославичів за верховенство в Русі в другій половині XI ст. http://www.lytvyn-v.org.ua/history_of_ukraine/index.php?article=Ch2_r2_p5 (посетен на 14.08.2013)

Поместен събор 2013: Поместный собор Православной Российской Церкви (1917—1918). [http://ru.wikipedia.org/wiki/ Поместный_собор_Православной_Российской_Церкви_\(1917—1918\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/Поместный_собор_Православной_Российской_Церкви_(1917—1918)) (посетен на 08.06.2013)

УГКЦ 2013: Української Греко-Католицької Церкви <http://news.ugcc.org.ua/> (посетен на 12.11.2013)

Халиди 1971: У. Халиди. From Haven to Conquest: Readings in Zionism and the Palestine Problem Until 1948. Beirut: Institute for Palestine Studies, 1971.

Чолова 2005: Чолова, Ц. Йоан Екзарх като книжовник и учен. <http://www.nbu.bg/PUBLIC/IMAGES/File/departamenti/istoriq/8.pdf>. 2005 (посетен на 12.09.2013)

Шкаровски 2009: Шкаровский, М. Влияние Всероссийского Поместного Собора 1917-1918 гг. в советскую эпоху. www.bogoslov.ru , <http://www.bogoslov.ru/text/377332.html> (посетен на 10.08.2013)

Информация за автора:

Стефан Узунов завършва висшето си образование в Софийския университет „Свети Климент Охридски“, специалност Славянска филология, с първи език украински и втори полски. През 2014 г. защитава докторска дисертация, посветена на езиковата ситуация в Украйна.

E-mail: sfn@abv.bg